

Nr 73

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1970/71 till miljövärdsinformation och till en rikskampanj mot nedskräpning; given Stockholms slott den 6 mars 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Ingemund Bengtsson

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en förstärkning av informationen på miljövärdsområdet. Anslaget till miljövärdsinformation räknas upp med 1 milj. kr. till 1 650 000 kr. Vidare föreslås en rikskampanj mot nedskräpning. Kampanjen beräknas pågå under i första hand en treårsperiod och finansieras gemensamt av staten och näringslivet. Under det första året ställs 1 milj. kr. till den centrala kampanjledningens förfogande.

Utdrag av protokollet över jordbruksärendena, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 6 mars 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, HOLMQVIST, ASPLING, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, WICKMAN, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM.

Chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Bengtsson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *anslag för budgetåret 1970/71 till miljövärdsinformation och till en rikskampanj mot nedskräpning* och anför.

I årets statsverksproposition (bil. 11 s. 150) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Miljövärdsinformation för budgetåret 1970/71 beräkna ett reservationsanslag av 2 150 000 kr.

Jag anhåller att nu få anmäla denna fråga.

Inledning

För innevarande budgetår har under rubriken Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m., under nionde huvudtiteln anvisats ett reservationsanslag av 650 000 kr. Anslaget används för information inom statens naturvårdsverks arbetsområde. Av anslaget utgår också av Kungl. Maj:t bestämda belopp till vissa organisationer.

I sin anslagsframställning för budgetåret 1970/71 har naturvårdsverket föreslagit kraftigt ökade statliga insatser i fråga om informationen på miljövärdsområdet.

Kommittén för ett renare samhälle har i juni 1969 avlämnat betänkandet Ett renare samhälle (SOU 1969: 18). Betänkandet innehåller bl. a. förslag rörande informationsverksamhet i syfte att motverka nedskräpning. Sålunda föreslås en upplysningskampanj mot nedskräpning.

Betänkandet har remissbehandlats. I det följande behandlas — i anslutning till naturvårdsverkets framställning om anslag till miljövärdsinformation — de delar av betänkandet och remissyttrandena, som avser informationsverksamhet. Kommitténs förslag i övrigt är fortfarande föremål för prövning inom berörda departement.

Miljövårdsinformation

Statens naturvårdsverk föreslår i sin anslagsframställning för budgetåret 1970/71 en anslagsökning för informationsverksamheten med sammanlagt 1 410 000 kr. till 2 060 000 kr. Därav föreslås 560 000 kr. föras upp under benämningen Bidrag till organisationer och 1,5 milj. kr. under ett nytt anslag kallat Information på naturvårdsområdet och avsett för den information som verket bedriver i egen regi.

Naturvårdsverket framhåller att miljövården omfattas av ett betydande intresse från allmänhetens sida. Intresset stimuleras på ett värdefullt sätt genom debatt och nyhetsförmedling i bl. a. press, radio och TV. Det är viktigt att detta intresse vidmakthålls och stimuleras inte minst med tanke på att de åtgärder som måste vidtas inom de närmaste åren innebär både svåra avvägningsproblem och betydande kostnader och därför bör föregås av en saklig och omfattande debatt.

Det är enligt naturvårdsverket ytterst angeläget, att verket får möjlighet att sprida det sakunderlag för miljövårdsdebatten som finns samlat i verket. Efterfrågan på information är utomordentligt stor och kan f. n. tillmötesgåas endast i ringa omfattning. Framför allt saknas en samlad information om vad som gjorts och vad som kan göras för att möta farorna. Detta leder lätt till en snedvridning av debatten. Det faktamaterial som finns i verket bör sammanställas på ett lättillgängligt sätt i broschyrer, folders o. d.

Många enskilda miljövårdsfrågor föranleder häftiga lokala debatter som i brist på information minskar förståelsen för fattade beslut. Verket anser det i sådana fall önskvärt att i exempelvis annonsform kunna ge den upplysning som behövs.

Informationsverksamheten bör också inriktas på information till utlandet. Den beslutade konferensen år 1972 om den mänskliga miljön har medfört stort behov av upplysningsmaterial om svenskt naturvårdsarbete. Sådant material bör finnas tillgängligt på olika språk.

Som en del av informationsverksamheten ingår produktion av hjälpmedel. Sålunda behövs bl. a. material för utställningar och föredrag, förteckningar över fredade områden, råd och anvisningar om täktverksamhet, strand- och landskapsskydd samt viltvårdsupplysning. Materialet bör framställas i förhållandevis stor omfattning, eftersom det också är avsett att ställas till förfogande för länsstyrelserna för deras verksamhet på naturvårdsområdet.

För angivna ändamål beräknar naturvårdsverket ett medelsbehov av sammanlagt 1 milj. kr.

Naturvårdsverket har fått i uppdrag att vidta de åtgärder som behövs för att möjliggöra ett svenskt deltagande i det europeiska naturvårdsåret 1970.

Verket har under föregående budgetår ställt 50 000 kr. till förfogande för Svenska nationalkommittén för deltagande i det europeiska naturvårdsåret. Kommittén räknar med ytterligare behov av ca 125 000 kr. såväl under innevarande budgetår som under budgetåret 1970/71. Medelsbehovet avser bl. a. löner till kommitténs sekretariat, framställning av trycksaker och anordnande av en nationell naturvårdskonferens.

Om ett särskilt anslag för information på naturvårdsområdet inrättas i enlighet med vad verket föreslagit bör från anslaget bekostas även sådana informationsåtgärder på naturvårdsområdet som eljest skulle bekostas från andra anslag. För information om naturreservat m. m., utgivning av broschyrer och information rörande friluftsanläggningar m. m. behövs totalt 370 000 kr. Det sammanlagda medelsbehovet för informationsverksamhet i verkets egen regi uppgår därmed till 1,5 milj. kr.

Den upplysningsverksamhet som bedrivs av de ideella naturvårdsorganisationerna har enligt verkets mening stor betydelse för att väcka och underhålla intresset för naturen och naturvårdsarbetet. Det är därför angeläget att dessa organisationer får möjlighet att fortsätta och utveckla sitt arbete. Verket föreslår att bidraget till Svenska naturskyddsföreningen ökas med 38 000 kr. till 320 000 kr. och att bidraget till Samfundet för hembygdsvärn ökas med 20 000 kr. till 170 000 kr. För bidrag till upplysningsarbete på naturvårdsområdet genom andra organisationer än dessa behövs vidare 70 000 kr.

Rikskampanj mot nedskräpning

Kommittén för ett renare samhälle. Kommittén har enligt sina direktiv haft att pröva alla vägar, som kan leda till att nedskräpning bekämpas effektivt. Enligt kommitténs uppfattning måste upplysningsverksamhet i form av undervisning, information, kampanjer och annan propaganda tillmätas en utomordentligt stor betydelse, när det gäller att minska nedskräpningen. Syftet med dessa åtgärder är främst att uppfostra den enskilde, så att nedskräpning inte förekommer men också att få allmänheten att medverka till uppstädning av nedskräpade områden. Upplysningsverksamheten bör utformas så, att åtgärderna mot nedskräpningen sätts in i ett större miljövårdssammanhang. Syftet med verksamheten bör inte enbart vara att motverka nedskräpningen i samhället. Den bör också bidra till en allmän attitydförändring i miljövardshänseende över huvud taget genom att öka allmänhetens kunskaper i miljövarsfrågor och dess medvetande om konsekvenserna av olika handlingsalternativ inom miljövarlden. Om man endast berör nedskräpningen, kan detta problem erhålla felaktiga proportioner i förhållande till övrig miljövard.

Inom skolan tillgodoses enligt kommitténs uppfattning undervisningen i olika miljövårdsfrågor — däribland nedskräpningsproblemen — f. n. genom alltför begränsade insatser. Övrig information — från samhället, institutioner och föreningar av skilda slag — bör samordnas bättre än f. n. Samhällets ekonomiska engagemang på detta område bör vidgas avsevärt. Det är vidare angeläget att massmedia — särskilt radio och TV — i betydligt större omfattning än f. n. ägnar uppmärksamhet åt nedskräpningen.

Kommittén föreslår på grundval av erfarenheterna från regionala och lokala kampanjer i Sverige och kampanjer i utlandet en kontinuerligt pågående rikskampanj "Håll Sverige Rent". För att svara för denna kampanj bör vissa centrala organ tillskapas. Dessa kan på ett rationellt sätt leda och överblicka regionala och lokala kampanjer. De kan även sörja för kampanjmaterial på ett effektivare sätt än om varje särskild regional eller lokal kampanj själv måste lösa dessa uppgifter.

Det administrativa arbetet bör ombesörjas av ett sekretariat, som inordnas i statens naturvårdsverk. Verkets dagliga kontakt med naturvårdsfrågor av olika slag, möjligheten till gemensam uppläggning av sekretariatets arbete med annan av verket bedriven upplysningsverksamhet jämte administrativ samordning i övrigt utgör betydelsefulla vinster med en sådan organisation.

Vid sidan av sekretariatet bör finnas en representativ kommitté med företrädare för miljövärdande myndigheter, riksorganisationer av olika slag, näringslivet m. fl. Kommittén bör utse ett arbetsutskott, som svarar för den fortlöpande kontakten med sekretariatet. Genom dessa organ kan upplysningsmaterial av olika slag delges allmänheten och regionala och lokala aktiviteter mot nedskräpningen samordnas.

Den centrala organisationen bör kompletteras med regionala och lokala organisationer. Regionalt bör organisationen bygga på särskilda länskommittéer med representanter för olika myndigheter, fackliga och andra ideella organisationer, länets näringsliv m. fl. Erfarenheten har visat att det hos organisationer och privata företag finns ett stort intresse att på olika sätt frivilligt stödja kampanjer mot nedskräpning. Detta värdefulla stöd bör tillvaratas också i framtiden.

När det gäller den lokala organisationen är det enligt kommitténs uppfattning lämpligt, att något redan befintligt kommunalt organ får ansvaret för kampanjen. I vissa kommuner kan särskild lokal kampanjorganisation bildas med liknande sammansättning som på länsplanet och med uppgift att i samarbete med länskommittén och den centrala organisationen verka för renhållningskampanjer, information, propaganda o. d. i den egna kommunen.

En allmän målsättning för den föreslagna organisationen bör vara att söka få människor att inte kasta skräp och att ta bort skräp som redan kastats. Målsättningen för organisationens centrala organ kan enligt kommit-

tén sammanfattas i följande handlingsprogram, nämligen att samordna och stimulera regionala och lokala aktiviteter för ett renare samhälle, att tillhandahålla upplysningsmaterial, att i olika sammanhang informera om nedskräpningsproblemet och ge uppslag till lösningar, att följa tillämpningen i praktiken av lagar och förordningar på nedskräpningsområdet, att hålla sig orienterad om produktutvecklingen på bl. a. förpackningsområdet samt att kartlägga och studera effekten av olika åtgärder mot nedskräpning.

Den närmare utformningen av arbetsmetoderna bör ankomma på organisationens ledning.

Kostnaderna för den centrala organisationen som föreslås leda upplysningsverksamheten bör enligt kommittén åvila staten. Dessa kostnader uppskattas till minst 3,6 milj. kr. för en treårsperiod.

Remissyttrandena. De remissinstanser som yttrat sig över förslaget om en kampanj mot nedskräpning delar genomgående de allmänna synpunkter på upplysningsverksamhetens betydelse när det gäller att motverka nedskräpning som framförs av kommittén. Också kommitténs förslag om en rikskampanj mot nedskräpning tillstyrks i allmänhet. Några remissinstanser bl. a. *riksrevisionsverket*, *skolöverstyrelsen*, *naturvårdsverket* och *RLF* ifrågasätter emellertid de av kommittén föreslagna särskilda centrala organen för upplysningsverksamheten. *Naturvårdsverket* förklarar att den centrala ledningen av kampanjen bör tillkomma naturvårdsverket och samordnas med verkets informationsverksamhet i övrigt. Verkets styrelse och naturvårdsråd bör kunna fylla de uppgifter, som skulle ankomma på den representativa kommittén som föreslagits av utredningen. Eventuellt kan en utökning av naturvårdsrådet övervägas. *Skolöverstyrelsen* ifrågasätter det psykologiskt riktiga i att söka göra en kampanj av diskuterat slag kontinuerlig och anser det vidare mer naturligt att ökade resurser ges åt den ideella naturvårdsrörelsen, som gjort betydande insatser på upplysningens område, än att en ny statlig organisation med regionala förgreningar skapas. Liknande synpunkter framförs av flera ideella organisationer såsom *Svenska naturskyddsföreningen*, *Svenska turistföreningen*, *Skid- och friluftsförbundet* och *Vattenvärnet*. Enligt *Svenska naturskyddsföreningen* bör det allmänna koncentrera sig på sakliga broschyrer för statens organ, kommuner, företag och allmänheten samt undervisning i skolorna. Även massmedia bör enligt föreningen anlitas för saklig upplysning i den mån det anses möjligt utan att propagandan, genom att trötta, motverkar syftet. I övrigt bör propagandan i så stor utsträckning som möjligt bedrivas av ideella föreningar med statligt stöd. *Vattenvärnet* anser det tveksamt om statens naturvårdsverk bör göras till central instans för den föreslagna informationsverksamheten.

Vad gäller den regionala och lokala organisationen av kampanjer och an-

nan propaganda anser *naturvårdsverket* det lämpligast att länsstyrelserna såsom tillsynsmyndigheter i naturvårdsfrågor får svara för den regionala verksamheten med stöd av bl. a. naturvårdsråden. *Skogsstyrelsen* förklarar att den föreslagna organisationen för upplysningsverksamhet genom sin utbyggnad riskerar att hämma effektiviteten. Arbetet bör i stället koncentreras centralt till en enhet hos naturvårdsverket, regionalt till naturvårdssektionen hos länsstyrelsen och lokalt enligt förslaget till befintligt kommunalt organ. Det representationsönskemål som ligger bakom kommitténs förslag kan tillgodoses på ett tillfredsställande sätt genom det samråd som normalt kännetecknar myndigheternas arbetssätt.

Kostnaderna för den föreslagna upplysningsverksamheten är enligt *naturvårdsverket* svåra att beräkna. Det belopp som nämnts av kommittén — minst 3,6 milj. kr. under en treårsperiod — bör dock enligt verkets mening någorlunda väl motsvara det anslagsbehov som man kan ha anledning att räkna med. *Länsstyrelsen i Södermanlands län* framhåller, att kommittén uttalat, att staten bör ta det ekonomiska ansvaret för den centrala organisationen för den föreslagna kontinuerliga rikskampanjen, men att något uttalande om vem som skall ha motsvarande ansvar för de föreslagna länskommittéerna på regional nivå inte redovisats.

Departementschefen

Under de senaste åren har en fortlöpande förstärkning skett av samhällets insatser på miljövårdsområdet. En rad reformer har genomförts. Genom inrättandet av naturvårdsverket och länsstyrelsernas naturvårdssektioner har en effektiv miljövårdsadministration skapats. Naturvårdslagens och miljöskyddslagens tillkomst har inneburit att lagstiftningen inom detta område samordnats och moderniserats. Miljövårdsforskningen har fått starkt ökade resurser. Avsevärda belopp har anvisats för statsbidrag till kommuner och industrier för reningsåtgärder. Stora områden har avsatts som naturreservat eller på annat sätt säkerställt för allmänhetens friluftsliv eller för kulturella eller vetenskapliga ändamål.

En intensiv debatt om miljövårdsproblemen har klargjort miljövårdsfrågornas stora betydelse och därigenom skapat förståelse för behovet av kraftfulla insatser. Allmänhetens intresse för miljövård har ökat starkt under senare år. Behovet av en fortlöpande information om problem och åtgärder har i takt härmed visat sig vara allt större. Den information som ges via massmedia och olika debattskrifter är inte tillräcklig för att tillgodose behovet. Det är därför nödvändigt att mass medias och debattskrifternas framställningar kan kompletteras med *information från olika samhällsorgan*.

Berörda myndigheter och då i första hand naturvårdsverket bör genom aktiv informationsverksamhet bidra till en ökad förståelse för miljövärdens problem och för de åtgärder som vidtas för att lösa problemen. Det bör vara en strävan i informationsverksamheten att sätta in miljövärdens problemen i ett större sammanhang och redovisa de ofta svåra avvägningar mellan miljövärdensintressena och andra viktiga samhällsintressen som de beslutande instanserna måste göra. Samhällsinformationen måste självfallet tillgodose kravet på information om både de rättigheter och de skyldigheter som enskilda medborgare, kommuner och företag har på miljövärdens område. Inte minst viktigt är att information ges till den enskilde medborgaren om bl. a. de möjligheter lagstiftningen ger att ingripa mot missförhållanden. Väsentligt är också att information lämnas medborgarna om de nyttigheter — t. ex. tillgång till friluftsområden — som samhället ställer till förfogande. Principen för all information bör vidare vara att den utformas på ett sådant sätt att den blir lättillgänglig.

När det gäller kommuner och näringsliv bör informationen i första hand inriktas på att klargöra de miljövärdskrav samhället ställer samt de möjligheter till stöd från samhället som finns. I detta sammanhang vill jag också understryka att det bör vara en väsentlig uppgift för berörda myndigheter att ge information om de resultat som kommer fram genom forskning och tekniskt utvecklingsarbete. Det är nämligen av stor vikt att dessa resultat snabbt omsätts i praktiska åtgärder.

Vidare bör framhållas att de olika initiativ som Sverige tagit i internationella organ har skapat behov av information till utlandet om svenskt miljövärdensarbete.

Naturvårdsverket har i sin anslagsframställning framhållit att den upplysningsverksamhet som bedrivs av de ideella naturvårdsorganisationerna är av stor betydelse i naturvårdsarbetet. Jag delar verkets uppfattning att det är angeläget att dessa organisationer ges möjlighet att fortsätta och utveckla sitt arbete.

Som anförts inledningsvis har för innevarande budgetår under rubriken Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. anvisats ett reservationsanslag av 650 000 kr. Av anslaget har huvuddelen använts för bidrag till de ideella naturvårdsorganisationernas upplysningsarbete. Drygt 200 000 kr. har stått till förfogande för naturvårdsverkets egen informationsverksamhet. Detta belopp behöver höjas avsevärt om de tidigare angivna kraven på den statliga informationsverksamheten skall kunna uppfyllas. Anslaget bör för budgetåret 1970/71 räknas upp med 1 milj. kr. till 1 650 000 kr. Därvid räknar jag med att rapporter m. m. om forskningsresultat betalas från anslaget Miljövärdensforskning och att miljövärdensinformationen till utlandet i huvudsak finansieras över tredje huvudtiteln inom ramen för den allmänna informationsverksamheten till utlandet. Jag vill i detta sammanhang erinra om att medel beräknats för en informationschef vid naturvårdsver-

ket i årets statsverksproposition (bil. 11 s. 149). Anslaget — som bör vara reservationsanslag — bör kallas Miljövårdsinformation. Den reservation som vid utgången av budgetåret 1969/70 finns på reservationsanslaget Bidrag till naturvårdsupplysning, m. m. bör föras över till det nya anslaget. Det ankommer på Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande statens naturvårdsverk att besluta om anslagets fördelning på olika ändamål.

Jag övergår här efter till att behandla det förslag till *en rikskampanj mot nedskräpning* som lagts fram av kommittén för ett renare samhälle. Förslaget har i allmänhet mottagits positivt av remissinstanserna. Jag delar den uppfattning som framförts av kommittén och remissinstanserna att upplysningsverksamhet är av utomordentligt stor betydelse när det gäller att motverka nedskräpning. Jag anser därför att en kampanj av det slag som kommittén skisserat bör komma till stånd. Kampanjen bör i första hand pågå under en period av tre år.

Kommittén för ett renare samhälle har föreslagit att kampanjen skall ledas av en särskild kommitté som till sin hjälp skall ha ett sekretariat inordnat i statens naturvårdsverk. Den centrala organisationen föreslås kompletterad med regionala och lokala organisationer. Jag kan i huvudsak ansluta mig till kommitténs förslag i fråga om kampanjens organisation och uppläggning. Enligt min uppfattning bör kampanjen ledas av en rikskommitté med bred representation. Kommittén bör organisatoriskt höra till naturvårdsverket. Ledamöterna bör utses av Kungl. Maj:t. I rikskommittén bör ingå företrädare för bl. a. staten, kommunerna, näringslivet, den fackliga rörelsen och den ideella naturvårdsrörelsen. Rikskommittén bör svara för kampanjens uppläggning och organisation.

Medel för kampanjen bör anvisas under ett särskilt reservationsanslag kallat Rikskampanj mot nedskräpning. För budgetåret 1970/71 bör det nya anslaget föras upp med 500 000 kr. Näringslivets organisationer har utfäst sig att för vart och ett av de tre budgetår kampanjen i första hand beräknas pågå bidra med 500 000 kr. För budgetåret 1970/71 kommer därmed 1 milj. kr. att stå till rikskommitténs förfogande. Jag finner det naturligt att kommuner och landsting bidrar till kostnaderna för den lokala kampanjverksamheten.

Hemställan

Med åberopande av vad jag anført i det föregående hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att på riksstaten under nionde huvudtiteln för budgetåret 1970/71 anvisa

- a) till *Miljövårdsinformation* ett reservationsanslag av 1 650 000 kr.

b) till *Rixskampanj mot nedskräpning* ett reservationsanslag av 500 000 kr.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten